

Vermogensscheiding in de derde pijler

Onderzoek naar waardeoverdrachten van fiscaal gefaciliteerde
beleggingsproducten

17-7-2023

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Onderzoek	3
Inleiding	3
Opzet	4
Bevindingen	4
PSK-Protocol en proces van waardeoverdrachten	4
Bewaring van klantgelden, vergunning	4
Vermogensscheiding	5
Conclusie	5

Samenvatting

Beleggers kunnen een fiscaal gefaciliteerd beleggingsproduct afsluiten om hun pensioen aan te vullen. Zij kunnen ook met hun opgebouwde vermogen overstappen naar een andere aanbieder van een dergelijk product. Om het fiscale voordeel te behouden mag het opgebouwde vermogen bij een overdracht niet worden teruggestort op de tegenrekening van de belegger. De marktpartijen die fiscaal gefaciliteerde beleggingsproducten aanbieden staan onder doorlopend toezicht van de Autoriteit Financiële Markten (AFM).

De AFM heeft door middel van een steekproef onderzoek gedaan naar de naleving van artikel 4:87 van de Wet op het financieel toezicht (Wft) bij de overdracht van fiscaal gefaciliteerde beleggingsproducten. In dit onderzoek stond de vraag centraal hoe het vermogen van een belegger bij een waardeoverdracht wordt beschermd tegen het faillissement van de beleggingsonderneming of de beheerder van de beleggingsinstellingen naar wie wordt overgestapt. Bij verschillende marktpartijen is uitgevraagd hoe het proces rond waardeoverdrachten van fiscaal gefaciliteerde beleggingsproducten is ingericht. De AFM heeft de bevindingen van het onderzoek individueel teruggelinkt aan de marktpartijen aan wie een informatieverzoek is gedaan.

De meeste marktpartijen die fiscaal gefaciliteerde beleggingsproducten aanbieden zijn aangesloten bij het Protocol Stroomlijning Kapitaaloverdrachten (PSK-Protocol), dat wordt beheerd door de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) en het Verbond van Verzekeraars (VV). Het PSK-Protocol is ingesteld om de overdracht van opgebouwd vermogen soepel en nauwkeurig te laten verlopen, uiterlijk veertien dagen nadat alle voor een waardeoverdracht benodigde documenten zijn ontvangen. Deze termijn wordt doorgaans gehaald.

Enkele marktpartijen uit de steekproef van de AFM hadden geen toereikende vergunning om klantgelden te mogen bewaren. Deze marktpartijen hebben inmiddels hun bedrijfsvoering aangepast. De AFM roept marktpartijen die fiscaal gefaciliteerde beleggingsproducten aanbieden en depotbanken die geldrekeningen voor de marktpartijen openen op om scherp te letten op een correcte inrichting van de vermogensscheiding. Bij twijfel dienen marktpartijen contact op te nemen met de AFM via toezicht_am@afm.nl.

De AFM neemt de resultaten van het onderzoek mee in het doorlopend toezicht. Daarnaast zijn met de NVB en het VV werkafspraken gemaakt over een controle op de vermogensscheiding bij marktpartijen die zich aanmelden bij het PSK-Protocol.

Onderzoek

Inleiding

Beleggers kunnen een fiscaal gefaciliteerd beleggingsproduct afsluiten om hun pensioen aan te vullen. Zij kunnen ook met hun opgebouwde vermogen overstappen naar een andere aanbieder van een dergelijk product. Het opgebouwde vermogen mag bij de overstap niet op de tegenrekening van de belegger worden teruggestort. Dit is een vereiste voor het behouden van het fiscale voordeel.

Om de overdracht van het opgebouwde vermogen te versimpelen is door de NVB en het VV het PSK-Protocol in het leven geroepen. De doelstelling van het PSK-Protocol is dat deelnemers het opgebouwde vermogen overdragen binnen veertien dagen nadat de benodigde documenten zijn ontvangen. Alle leden van de NVB en het VV zijn aangesloten bij het PSK-Protocol. Andere marktpartijen kunnen zich ook aanmelden. Het is ook mogelijk om een waardeoverdracht te doen zonder aangesloten te zijn bij het PSK-Protocol.

Opzet

De AFM heeft bij 9 marktpartijen een informatieverzoek gedaan. Deze marktpartijen waren allemaal aangesloten bij het PSK-Protocol. In het informatieverzoek is gevraagd om een toelichting op het proces van een overdracht van een fiscaal gefaciliteerde beleggingsportefeuille. De marktpartijen is specifiek gevraagd om in te gaan op het tijdsverloop bij een overdracht, de vraag of overdracht *in kind* plaatsvindt, en waar – op welke rekeningen – de klantgelden bewaard werden.

Bevindingen

PSK-Protocol en proces van waardeoverdrachten

De marktpartijen die bij het PSK-protocol zijn aangesloten hebben allemaal een vergunning van de AFM of DNB. Marktpartijen die zich aan willen melden bij het PSK-protocol worden hier ook door de NVB en het VV op gecontroleerd. Onder de bij het PSK-Protocol aangesloten marktpartijen zijn banken, beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen.

Bij deelname aan het PSK-protocol committeren marktpartijen zich aan een aantal werkafspraken. De marktpartijen gebruiken allemaal dezelfde formulieren, die een klant invult als hij zijn vermogen over wil dragen. Overdracht van het vermogen vindt plaats door eerst de financiële instrumenten van de klant te verkopen en de contante waarde over te maken. De reden hiervoor is dat de klant bij de nieuwe onderneming doorgaans niet in dezelfde financiële instrumenten kan beleggen, en het daarom niet logisch is om de financiële instrumenten zelf over te boeken.

Als een klant een verzoek tot overdracht van zijn opgebouwde vermogen heeft ingediend verkopen de marktpartijen de financiële instrumenten van de vertrekkende klant op het eerste geplande handelsmoment. De contante waarde wordt overgemaakt naar de bankrekening die de marktpartij aan de overige deelnemers aan het PSK-Protocol heeft doorgegeven. In de meeste gevallen hebben marktpartijen een aparte entiteit – een bewaarinstelling – opgericht, naar wiens bankrekening het saldo wordt overgemaakt. In enkele gevallen staat de rekening op naam van de marktpartij zelf.

Op het eerstvolgende handelsmoment wendt de marktpartij de gelden van de overgestapte klant aan voor het aankopen van nieuwe beleggingen.

Bewaring van klantgelden, vergunning

De marktpartijen die klantgelden via een waardeoverdracht ontvangen, houden de gelden korte tijd aan, om ze vervolgens voor de klant te beleggen. Daarmee worden de klantgelden kortstondig door de marktpartijen bewaard. Voor het bewaren van klantgelden horen beleggingsondernemingen te beschikken over een 'nevendienst' bij hun vergunning.¹ Als beleggingsondernemingen deze deelvoging aanvragen, toetst de AFM specifiek de vermogensscheiding bij de beleggingsonderneming. Ook moeten beleggingsondernemingen in dat geval meer kapitaal aanhouden.

Beleggingsondernemingen richten voor de bewaring van klantgelden soms een aparte entiteit op: een bewaarinstelling. Ook als beleggingsondernemingen een bewaarinstelling hebben opgericht, is de beleggingsonderneming eindverantwoordelijk voor de bewaring van de klantgelden.

¹ De nevendienst wordt in artikel 1:1 Wft gedefinieerd als: *“het bewaren en beheren van financiële instrumenten voor rekening van cliënten, met inbegrip van bewaarneming en daarmee samenhangende diensten zoals contanten- en/of zekerhedenbeheer en met uitsluiting van het aanhouden van effectenrekeningen bovenaan de houderschapketen.”* Het door een beleggingsonderneming in het kader van de beleggingsdienstverlening bewaren van geld van klanten valt binnen de reikwijdte van deze nevendienst.

Niet alle marktpartijen in de steekproef van de AFM hadden toestemming – door middel van de nevendienst ‘bewaring’ – om klantgelden te bewaren. Deze marktpartijen hebben hun bedrijfsvoering inmiddels aangepast.

Banken mogen op grond van hun vergunning rekeningen openen waarop klantgeld kan worden bewaard. De beheerders van beleggingsinstellingen in de steekproef bewaarden het klantgeld op de bankrekening van de juridisch eigenaar van het fondsvermogen. Dit is doorgaans een stichting die speciaal voor dit doel is opgericht. De stichting wordt bestuurd door de bewaarder van de beleggingsinstelling of door de beheerder van de beleggingsinstelling.

Vermogensscheiding

Sommige marktpartijen bewaren het klantgeld bij een overdracht (kortstondig) op een rekening die op hun eigen naam staat. Het klantgeld kan dan onvoldoende beschermd zijn tegen het faillissement van de onderneming. Als de rekening kwalificeert als een rekening met afgescheiden vermogen, in de zin van artikel 4:87aa Wft, is het tegoed op de rekening gescheiden van het vermogen van de beleggingsonderneming. Als dit niet het geval is, zal het saldo op deze rekening bij een faillissement van de beleggingsonderneming naar alle waarschijnlijkheid in de failliete boedel terecht komen. De marktpartijen voldoen in dat geval ook niet aan de verplichting die zij op grond van artikel 4:87 Wft hebben om een adequate vermogensscheiding te realiseren.

De AFM heeft in het onderzoek gemerkt dat marktpartijen niet altijd bekend waren met het vermogensscheidingsrisico. Marktpartijen die dit risico liepen namen na, of nog tijdens het onderzoek duidelijke stappen om dit risico te mitigeren, door ofwel te stoppen met het ontvangen van waardeoverdrachten van klanten, of het kiezen voor een andere constructie voor vermogensscheiding.

Conclusie

Enkele marktpartijen uit de steekproef van de AFM hadden geen toereikende vergunning om klantgelden te mogen bewaren. Daarnaast signaleert de AFM een vermogensscheidingsrisico als het geld van de overstappende klanten (tijdelijk) op de eigen rekening van de marktpartij wordt bewaard. De AFM roept marktpartijen die fiscaal gefaciliteerde beleggingsproducten aanbieden en depotbanken die geldrekeningen voor de marktpartijen openen op om scherp te letten op een correcte inrichting van de vermogensscheiding. Bij twijfel dienen marktpartijen contact op te nemen met de AFM via toezicht_am@afm.nl.

De AFM neemt de resultaten van het onderzoek mee in het doorlopend toezicht. Daarnaast zijn met de NVB en het VV werkafspraken gemaakt over een controle op de vermogensscheiding bij marktpartijen die zich aanmelden bij het PSK-Protocol.



Autoriteit Financiële Markten

Postbus 11723 | 1001 GS Amsterdam

Telefoon

020 797 2000

www.afm.nl

Dataclassificatie

AFM - Publiek

Follow us: →



De AFM maakt zich sterk voor eerlijke en transparante financiële markten.

Als onafhankelijke gedragstoezichthouder dragen wij bij aan duurzaam financieel welzijn in Nederland.

De tekst van deze publicatie is met zorg samengesteld en is informatief van aard. U kunt er geen rechten aan ontleen. Door veranderende wet- en regelgeving op nationaal en internationaal niveau is het mogelijk dat de tekst niet actueel is op het moment dat u deze leest. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is niet aansprakelijk voor de eventuele gevolgen – bijvoorbeeld geleden verlies of gederfde winst – ontstaan door of in verband met acties ondernomen naar aanleiding van deze tekst.

© Copyright AFM 2023